

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง กรณีศึกษา โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ ว่าควรมีรูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างไรเพื่อให้โครงการฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการฯ การวิเคราะห์ และการนำเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่โครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วิธีการศึกษาประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาจากเอกสาร บันทึกการประชุม สรุปผลการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการฯ ขั้นตอนที่สอง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนที่สาม เป็นการใช้แบบสอบถาม ขั้นตอนที่สี่ เป็นการสำรวจในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ขั้นตอนที่ห้า เป็นการนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากแบบสอบถามไปประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ที่ได้นำมาเขียนบรรยายเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้ และขั้นตอนที่หกตรวจสอบข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยการนำเสนอในลักษณะการบรรยายวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 บริบทและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ รูปแบบแนวทางในการจัดการผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค

โครงการฯ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว ในท้องที่บ้านเปกแซม บ้านหินแคว ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ 19,375 ไร่ ในความรับผิดชอบของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กลุ่มประสานงานโครงการพระราชดำริ สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพื่อเป็นการสนองแนวพระราชดำริ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถโดยได้จัดตั้งโครงการฯ ขึ้นในปี พ.ศ. 2543 จากจังหวัดเชียงใหม่ถึงโครงการฯ ระยะทางประมาณ 172 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ส่วนตัว และรถโดยสารประจำทางโดยใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง และเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ ประมาณ 45 นาที

โครงการฯ มีพื้นที่เป็นภูเขาสูงสลับร่องน้ำและเป็นป่าต้นน้ำของกลุ่มน้ำแม่แตง และทิศใต้ของโครงการฯ มีลำห้วย ที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ ห้วยนายาว ห้วยหกหลวง และห้วยนาอ่อน ชนิดของป่าไม้ที่พบ ได้แก่ ป่าเต็ง - รัง ผสมสนป่าสนผสมก่อ ป่าดิบเขาระดับต่ำ ป่าเบญจพรรณ ส่วนชนิดพันธุ์ไม้ที่พบนั้นมีหลายชนิด ขึ้นกระจายกันไปตามสภาพป่า ซึ่งทางโครงการฯ ได้ฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้แก่ การปลูกป่า 3 อย่าง มีประโยชน์ 4 อย่าง ส่วนสัตว์ป่านั้นจะเห็นตามแนวเขตติดต่อกับประเทศพม่าเป็นส่วนใหญ่ สภาพอากาศในพื้นที่โครงการฯ มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝนซึ่งมีฝนตกชุก และ สม่่าเสมอยาวนาน โครงการฯ ใช้น้ำประปาภูเขาที่ไหลตลอดปีเพื่อการอุปโภค การบริโภคและทำการเกษตร สำหรับ ไฟฟ้าของโครงการฯ ปัจจุบันนี้มีการใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้า และ โซลาร์เซลล์มาใช้เพื่อเป็นแหล่งผลิตไฟฟ้า โครงการฯ ได้มีรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมตามแนวคิด ได้แก่ 1) การเดินชมป่า เส้นทางศึกษาธรรมชาติ 2) โครงการฯ ได้มีกิจกรรมที่สร้างเรื่องราวตามภูมิสังคมของพื้นที่ได้ว่า “เที่ยวชมฟาร์มเลี้ยง นิสิตเปกแซม หัตถศิลป์ลือชอ” 3) การพักผ่อนในโครงการฯ ซึ่งมีทั้งกางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยว และบ้านพักแบบโฮมสเตย์

ชุมชนที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโครงการฯ ได้แก่ บ้านเปกแซมและบ้านหินแคว ชุมชนบ้านเปกแซมมีชนเผ่าลือชอ หรือลือชู ซึ่งตั้งเป็นหมู่บ้านที่ถูกตั้งตามกฎหมายในปี พ.ศ. 2544 มีที่ตั้งห่างจากสถานีฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 174 กิโลเมตร มีจำนวน ครอบครัวเรือนทั้งสิ้น 130 ครอบครัว มีประชากรทั้งสิ้น 669 คนแยก เป็นเพศชาย 336 คน เพศหญิง 333 คน ยังคงเหลืออีกจำนวน 489 คน ที่ยังไม่ได้รับ สัญชาติ ส่วนหมู่บ้านหินแคว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นหมู่บ้านบริวาร มีจำนวนครัวเรือน 35 ครอบครัว ชุมชนบ้านหินแควอยู่ห่างจากบ้านเปกแซมเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

ชุมชนบ้านแปกแซมมีสภาพพื้นที่อยู่บริเวณที่ลาดเชิงเขา ที่ตั้งของชุมชนเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายแต่เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกตัดไม้ทำลายป่าและแผ้วถางทำการเพาะปลูกพืชไร่ มีบ้านเรือนกระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่ชุมชน และชุมชนลือชอบ้านแปกแซมควรเป็นชุมชนตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนิน โครงการทางด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมตามแนวคิด ได้แก่ 1) กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ หรือการพักผ่อนร่วมกับประชาชนท้องถิ่นในชุมชน 2) กิจกรรมการเยี่ยมชมประเพณี และวัฒนธรรมของชนเผ่าลือชอ 3) กิจกรรมการเยี่ยมชมงานหัตถกรรม 4) กิจกรรมการเยี่ยมชมความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากโครงการฯ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวพบว่าโครงการฯ ได้มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว มีการดำเนินงานตามแผนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้าง สูงในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ตลอดจนเพื่อการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา ดังคำกล่าวที่กล่าวตามภูมิสังคมของพื้นที่ไว้ว่า “เที่ยวชมฟาแลน นิเวศแปกแซม หัตถศิลป์ลือชอ” โดยหากมองถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวนั้น ผู้ศึกษาได้แยกการใช้ประโยชน์ในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างศักยภาพพื้นที่ รวมทั้งการอนุรักษ์พื้นที่ด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้กับชุมชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งมีลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยว คือ กิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมทัศนียภาพทางธรรมชาติ การพักอาศัยลักษณะโฮมสเตย์ เป็นต้น

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในโครงการฯ พบว่า โครงการมีการอนุรักษ์ในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านเกษตร เนื่องจากเป็นอาชีพหลักพื้นฐานของประชาชนท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนท้องถิ่นใช้วิธีการปลูกแบบธรรมชาติ 2) ด้านป่าไม้ ในพื้นที่โครงการฯ มีสภาพป่าซึ่งค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งทางโครงการฯ มีการจัดฝึกอบรมหลักสูตรด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าแก่ประชาชนท้องถิ่นเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ตลอดไป 3) ด้านระบบนิเวศ ทางโครงการฯ ได้มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า ต้นน้ำ ลำธาร ปลูกป่าไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตลอดจนการจัดทำฝายต้นน้ำลำธารแบบผสมผสาน บริเวณลำห้วยต่างๆ ในพื้นที่โครงการฯ เป็นการสร้างให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศนั่นเอง 4) ด้านวัฒนธรรมชุมชน ประชาชนท้องถิ่นในโครงการฯ มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของพวกเขาเองค่อนข้างมาก การอนุรักษ์ประเพณี พิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นใหม่นี้ในปัจจุบัน และมีความแนวโน้มที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้อีกยาวนาน

5.1.2 รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสาคิด และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เหมาะสม

1. ด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างสูงมีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังคงสมบูรณ์และสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงเหมาะกับการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และนั่นหนทางการ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญหลากหลายกิจกรรมโดยการกำหนดรูปแบบกิจกรรมนั้น ทางโครงการฯ ได้กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและศักยภาพของพื้นที่เพื่อมิให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งต้องการให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสประทับใจ และสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่โครงการฯ จึงได้มีการวางแผนและดำเนินการจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ การจัดแบ่งพื้นที่เป็นโซน (Zone) เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและอนุรักษ์พื้นที่ มีการกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ในเรื่องของการรักษาความสะอาด โดยการจัดเตรียมถังขยะจัดวางถังขยะไว้ในบริเวณจุดพักนักท่องเที่ยว จุดละ 2-3 ใบ รวมถึงจัดทำป้ายแสดงการทิ้งขยะลงถัง สำหรับการกำจัดขยะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบในบริเวณที่จัดเตรียมไว้ มีการจัดการในเรื่องของน้ำเสียจากกิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยวโดยการขุดร่องเพื่อระบายน้ำเสียให้ไหลซึมลงไปในดิน

ข้อเสนอแนะในด้านการดำเนินงาน ได้แก่ 1) การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร อาจส่งผลต่อทัศนียภาพการท่องเที่ยว 2) ควรกำหนดมาตรการเพื่อใช้ควบคุมการส่งเสียงดังของนักท่องเที่ยว 3) ควรมีระบบการกำจัดขยะที่ดีเพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดปัญหาขยะ 4) ควรจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 5) ควรให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนท้องถิ่นได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาดูงานในสถานที่ ซึ่งมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดี

2. การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

ด้านการจัดการให้การศึกษา และการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วยความรู้ในด้านธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนชี้ให้เห็นคุณค่าความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมชุมชน โดยการจัดทำแผ่นพับ สติกเกอร์ แจกจ่ายประชาสัมพันธ์ มีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติจัดไว้ในบริเวณที่มีความสำคัญ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงความหมายในเรื่องต่างๆ ให้มากขึ้น ส่วนในด้านการจัดการบุคลากรของ

ทางโครงการฯ นั้น มีการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่เข้าไปใช้บริการในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ได้แก่ 1) ควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง 2) ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติในพื้นที่ให้มากขึ้น 3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุ และหนังสือพิมพ์

3. การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

ด้านการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนดำเนินงาน แต่ประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งกลุ่มสำคัญในทุกขั้นตอน คือ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มเดียว แต่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก็ได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เนื่องจากถ้าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน จะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความห่วงหาพันทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นไม่บุกรุกแผ้วถางป่าและช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อให้โครงการฯ เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเพื่อให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่อไป

ข้อเสนอแนะในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ 1) ควรให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ และควรจัดให้มีการอบรมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจด้านวิชา การป่าไม้ สัตว์ป่า และด้านระบบนิเวศให้กับประชาชนท้องถิ่นและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และควรเชิญชวนให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมโดยเน้นจุดขายด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ งานฝีมือหัตถกรรมด้านผลิตภัณฑ์ของชาวเขาและของที่ระลึกให้มากขึ้น

4. การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน และบริการการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเดิมมากนัก เพียงแต่ปรับพื้นที่บางส่วนของสิ่งต่ออุบัติเหตุ ให้สะดวกปลอดภัยมากยิ่งขึ้นโดยกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้กลมกลืนกับสภาพพื้นที่ คือ พยายามให้สภาพเดิมให้มากที่สุดและกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ดังนั้นในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ อันได้แก่ ถนน อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อจัดให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ มีการจัดการพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ให้เหมาะสม สำหรับกิจกรรมด้านต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังได้มีการจัดการบริการการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวได้แก่

- 1) ควรสร้างห้องน้ำ ห้องสุขา บริเวณลานกางเต็นท์-แคมป์ไฟให้มากขึ้น
- 2) ควรจัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพิ่มขึ้น
- 3) ควรปรับปรุงถนน และจัดทำป้ายเตือนในจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตราย
- 4) ควรมีป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ตามเส้นทางตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่จนถึงทางเข้าโครงการฯ
- 5) หากโครงการฯได้จัดให้มีร้านจำหน่ายอาหาร ควรพิจารณาจัดทำรายการอาหารซึ่งใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นเป็นหลัก

5. การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยวของโครงการฯ มีจุดขายที่สำคัญสำหรับไว้บริการนักท่องเที่ยว คือ การจัดการในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่เป็นพื้นฐานที่สวยงาม อีกทั้งได้มีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การกางเต็นท์ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในเชิงการตลาดทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ ถือว่าเป็นสินค้าทางที่มีคุณค่าทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากจะให้การจัดการท่องเที่ยวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เจ้าหน้าที่โครงการฯ กำหนดไว้ คาดว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวควรเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพที่ความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อจะได้เข้าใจและห่วงใยสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย อันจะนำไปสู่การจัดการตลาดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยวได้แก่

- 1) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆให้มากยิ่งขึ้น
- 2) ควรมีการจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีในพื้นที่โครงการฯ
- 3) ควรจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มากขึ้น

5.2 อธิบายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ทำให้ทราบถึงรูปแบบ แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวกล่าวคือ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่วุ่นวาย โครงการฯ ได้มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยได้มีการดำเนินงานตามแผนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา ซึ่งพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ดังคำกล่าวที่กล่าวตามภูมิสังคมของพื้นที่ไว้ว่า “เที่ยวชมฟาร์ม นีเวศแปกแซม หัตถศิลป์ ลิซอ” สอดคล้องกับ สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (อ้างใน กฤษดา ยะการ, 2543) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในโครงการฯ พบว่า ได้มีการอนุรักษ์ในด้านป่าไม้ และระบบนิเวศ มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ปลูกป่าไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตลอดจน การจัดทำฝายต้นน้ำลำธารแบบผสมผสาน บริเวณลำห้วยต่างๆ ในพื้นที่โครงการฯ เป็นการสร้างให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศโดยได้ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งได้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรให้ความสำคัญกับกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ ภูมิศาสตร์ และควรดูแลรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ ป้องกันไม่ให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เนื่องจากรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีระบบนิเวศเป็นหลัก ด้านรูปแบบของกิจกรรมและกระบวนการต้องส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม น้อยที่สุด และต้องนำไปสู่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง ส่วนด้านวัฒนธรรมชุมชนนั้นประชาชนท้องถิ่นใน โครงการฯ มีการอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน และมีความแนวโน้มจะอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้อีกยาวนานสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2537) ที่กล่าวว่า ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม กิจกรรมและกระบวนการต้องส่งผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีของคนในท้องถิ่นน้อยที่สุด อีกทั้งต้องนำไปสู่การดูแลรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมป้องกันไม่ให้เกิดการทำลาย เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

โดยหากมองถึงการ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่วุ่นวาย ผู้ศึกษาได้แยกการใช้ประโยชน์ในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างศักยภาพพื้นที่รวมทั้งการอนุรักษ์พื้นที่ ด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้กับชุมชน และ

นักท่องเที่ยวโดยการใช้ประโยชน์ในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน โดยไม่เน้นหนักในทางด้านใด ด้านหนึ่งเพราะไม่เช่นนั้นแล้วอาจจะทำให้ไร้ซึ่งความสมดุลกันของพื้นที่อาจนำไปสู่ผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งจากการจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ซึ่งตั้งอยู่บนความเสมอภาคและความเป็นธรรม มีการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเหมาะสมในปัจจุบันโดยไม่ให้กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต โดยมีการจัดการที่ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่าและยาวนานที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็มีการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวขึ้นให้คงอยู่หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด เพื่อที่จะคงไว้ให้อนุชนรุ่นหลังสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) กล่าวถึง (Principles of Ecotourism) จากองค์ประกอบหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้น การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ เมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจดีแล้วนักท่องเที่ยวจึงให้ความร่วมมือ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือของชุมชนนั้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมต่อสังคมหรือต่อชุมชนนั้น และภราเดช พยัณวิเชียร (2539) กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืนในความหมายต่างๆ ไปนั้น หมายถึง การพัฒนาที่จะใช้ประโยชน์ในปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคตหรืออีกนัยหนึ่งคือการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากวัฒนธรรม หรือธรรมชาติในระดับที่ให้อุณหภูมิ หรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

ด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้างสูง มีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังคงสมบูรณ์ และมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงเหมาะกับการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและนันทนาการ โดยทางโครงการฯ ได้จัดการให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญหลายกิจกรรมรูปแบบ กิจกรรมนั้นได้กำหนดให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและศักยภาพของพื้นที่ เพื่อมิให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดผลกระทบทางด้านลบและทั้งทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมโครงการฯ จึงมีการวางแผนและดำเนินการจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ การจัดแบ่งพื้นที่เป็นโซน (Zone) จำนวน 3 โซน และมีการกำหนดมาตรการ เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งได้สอดคล้องกับคณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) ที่กล่าวว่า การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การศึกษาขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการ การใช้ประโยชน์ ปลูกสร้างอาคารและปรับปรุงพื้นที่ การควบคุมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว

การใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบในพื้นที่ การดำเนินงานนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากผลสรุปในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใดจะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กทั้งในเมืองและชนบท และในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรมีความยั่งยืนอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางด้านสังคมและความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม

โดยเฉพาะความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมนั้นควรคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งอาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในเรื่องของจำนวนนักท่องเที่ยว การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดการพังทลายของหน้าดิน หากไม่มีการควบคุมให้เป็นไปตามหลักวิชาการ รวมถึงการเก็บเอาพันธุ์ไม้บางชนิดออกไปจากพื้นที่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่งได้ และรวมถึงการลดปริมาณและการกำจัดของเสียต่างๆที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างมากมาย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ยังได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุดเพื่อส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งจากการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวของโครงการฯมีการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นำไปสู่ความยั่งยืนดังนั้นหากมีการร่วมมือกันทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ประชาชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ให้ความร่วมมือกันดี จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่โครงการฯมีความพร้อมที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความยั่งยืนสามารถให้คนรุ่นลูกรุ่นหลัง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าทางโครงการฯจะได้มีการจัดการพื้นที่ตามแนวทางดังกล่าวแต่ในสภาพเป็นจริงในพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เนื่องจากพื้นที่บางแห่ง เช่น พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าได้ถูกบุกรุกทำลายเป็นบางส่วนจากชุมชนใกล้เคียง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับสถานที่ ควรที่จะต้องหามาตรการในการที่จะป้องกันควบคุมดูแลพื้นที่โครงการฯมิให้ถูกบุกรุกจากชุมชนดังกล่าว ทางโครงการฯ ได้มีการจัดการให้การศึกษาและการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ และความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ วัฒนธรรม ชุมชน เพื่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยในการดำเนินงานมี

การจัดทำแผนพับเนื้อหาด้านสภาพทั่วไปของพื้นที่เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อมูลด้านนิเวศในพื้นที่นอกจากนี้ยังมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติคิดไว้ในบริเวณที่มีความสำคัญเพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงความหมายในเรื่อง ระบบนิเวศซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินกับธรรมชาติพร้อมทั้งได้รับความรู้ในขณะเดียวกันด้วยเนื่องจากการสื่อความหมายโดยการนำเสนอเรื่องราวเป็นปัจจุบันและอดีต ซึ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับชีวิตและธรรมชาติเป็นการแสดงคุณค่า และความโดดเด่นแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ ดังนั้นการสื่อความหมายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มาเยี่ยมชมให้ได้เรียนรู้การดำรงอยู่อย่างสอดคล้องประสานระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ รวมทั้งความน่าสนใจในระบบนิเวศของธรรมชาติบริเวณพื้นที่แห่งนั้นๆ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพอยู่อย่างถาวร เพราะการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาจิตสำนึกจากการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องในการช่วยกันป้องกันรักษา มีความห่วงใยในทรัพยากรที่มีอยู่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวอย่างสมดุลสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้อง เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบ ธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการที่ว่าต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความรู้ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา

ถึงแม้ว่าทางโครงการได้ดำเนินการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่จากการสังเกตประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังมีความตระหนัก และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นจึงเห็นควรที่จะได้มีการจัดฝึกอบรมจัดนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เกิดความรู้สึกรักและห่วงใยในทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ทางโครงการฯ ได้มีการจัดการโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ วัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการที่ว่าต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความรู้ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีจิตสำนึกในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆตัวเรา โดยในการดำเนินงานมีการจัดทำ

แผ่นพับ โดยมีเนื้อหาด้านสภาพทั่วไปของพื้นที่เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อมูลด้านนิเวศในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติได้ไว้ในบริเวณที่มีความสำคัญ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงความหมายในเรื่องระบบนิเวศ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินกับธรรมชาติ พร้อมทั้งได้รับความรู้ในขณะเดียวกันด้วย เนื่องจากการสื่อความหมายโดยการนำเสนอเรื่องราวเป็นปัจจุบันและอดีตซึ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับชีวิตและธรรมชาติเป็นการแสดงคุณค่า และความโดดเด่นแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นรวมถึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ สอดคล้องกับคณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) ที่กล่าวว่า การให้การศึกษาและสื่อความหมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานที่ ให้ความรู้ทุกรูปแบบ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการบริการที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัลติเทคโนโลยีเฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และให้การศึกษากับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาจิตสำนึกจากการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ มีความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีและถูกต้อง ในการช่วยกันป้องกันรักษาความหวงแหนในทรัพยากรที่มีอยู่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวอย่างสมดุล บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsibly) จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว จะยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยว

ถึงแม้ว่าทางโครงการได้ดำเนินการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่จากการสังเกตประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังมีความตระหนักและจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อยดังนั้นจึงเห็นควรที่จะได้มีการจัดฝึกอบรมจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เกิดความรู้สึกหวงแหนและตระหนักในคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นโดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนดำเนินงาน สอดคล้องกับ ภราเดช พัทฒวิเชียร (2542) และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กระบวนการและกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินการตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เรื่องของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด โดยเฉพาะชุมชนต้องได้รับผลประโยชน์ร่วมในการตัดสินใจ นอกจากภาระหน้าที่แล้วต้องเป็นการศึกษาและในขณะเดียวกันก็ต้องเน้นในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีระบบนิเวศเป็นหลัก คือ ในเนื้อหาเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่ง

มุ่งเน้นความรู้และความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวทั้งนี้ต้องไม่ละเลยองค์ประกอบ ในเชิงวัฒนธรรม ชุมชน แต่ประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งกลุ่มสำคัญในทุก ขั้นตอน คือ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มเดียว แต่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก็ได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เนื่องจากถ้าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนจะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นไม่บุกรุกแล้ว ถางป่า และช่วยกัน รักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อให้โครงการฯ เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อให้ชุมชนมี รายได้จากการท่องเที่ยวต่อไป นำชัย ทนุผล (2542) กล่าวว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ท้องถิ่นนั้นเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของ การพัฒนาอย่างยั่งยืนในองค์กรรวมของระบบ และจัดเป็นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ และแนวคิดนี้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่น ในการที่มีบทบาทในการกำกับดูแล และ ควบคุมทรัพยากรและการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินชีวิต ได้อย่างมีศักดิ์ศรี จากผลการศึกษาที่ได้พบว่า ประชาชนท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้าน วิชาการจึงไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานมากนัก จะมีส่วนร่วมก็เพียงในขั้นตอน การปฏิบัติเท่านั้น ดังนั้นจึงควรที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

การจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิง นิเวศจึงไม่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเดิมนักเพียงแค่ปรับพื้นที่บางส่วนของแหล่ง ทัศนียภาพให้สะอาดปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนถึงวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ก็ควรกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ก็พยายามให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุดและกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยว เชิงนิเวศของโครงการฯ อันได้แก่ ถนน อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ มีการจัดทำโดยคำนึงถึง ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และให้คงสภาพเดิมมากที่สุด เพื่อให้เหมาะสมกับแหล่ง ท่องเที่ยวของโครงการฯ นอกจากนี้ ยังมีการจัดการพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ เหมาะสม สำหรับกิจกรรมด้านต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังได้มีการจัดการบริการ การท่องเที่ยว โดยมีคณาจารย์ท้องถิ่นช่วยในการบริการเพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการ กระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวทางการจัดการนี้สอดคล้องกับแนวคิด ความสามารถที่รองรับของพื้นที่ซึ่ง มนัส สุวรรณ (2538) ได้กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ ย่อมมีขีดจำกัดความสามารถที่จะรับได้อยู่ในระดับหนึ่ง และมีความแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ตลอดจนกิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำในพื้นที่นั้น ซึ่งหากมีการใช้ ประโยชน์จากพื้นที่ เกินขีดจำกัดนี้แล้วจะทำให้สภาพและความสมดุลของพื้นที่สูญเสียไปอาจเกิด

ปัญหาต่อเนื่องอื่นตาม มา ซึ่งแยกเป็น 3 ประเด็นได้แก่ ความสามารถที่จะรองรับได้ทางกายภาพ ความสามารถที่จะรับได้ ทางสังคม และความสามารถที่จะรับได้ทางนิเวศ นอกจากนี้ได้สอดคล้อง กับองค์ประกอบหลักในการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่ว่าองค์ประกอบ ที่ต้องนำมาพิจารณา ประกอบในด้านการจัดโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องไม่เกินขีดความ สามารถรองรับของพื้นที่ทุกๆ ด้าน ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยว การจัดโครงสร้างพื้นฐานสำหรับให้ บริการนักท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรอบ และยังต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและประชาชน ท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมเกือบตลอดจนกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุง รักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยในที่สุด แล้วก็จะสามารถควบคุมการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่าง มีคุณภาพดังนั้นในการจัดการบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ มุ่งใช้วัสดุ และผลผลิตในท้องถิ่นเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การกระจายรายได้ สู่ประชาชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทางโครงการฯ จะได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาอันสั้นตั้งนั้น การดำเนินการในด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมถึงการบริการต่างๆ อาจจะดำเนินการ ได้ไม่ดีเท่าที่ควรดังนั้นทางโครงการฯ ควรจะได้มีการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพในด้านต่างๆ ให้ดี ยิ่งขึ้น โดยอาจทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ โดยมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบ นิเวศในพื้นที่เป็นพื้นฐานที่สวยงามเป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ในเชิงการตลาดทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ ถือว่าเป็นสินค้าทางที่มีคุณค่าทาง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่ได้กำหนดกรอบแนว ทางการปฏิบัติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเด็นที่ว่าในด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้อง มุ่งรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสินค้าของการท่องเที่ยวให้อยู่รอด ในระยะยาวเพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวได้ เข้าใจและห่วงใยสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วย ยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย อันจะนำไปสู่การจัดการตลาดการท่องเที่ยวให้เกิด ความยั่งยืน และหากจะให้การจัดการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เจ้าหน้าที่โครงการฯ กำหนดไว้ คาดว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวควรจะเป็นนักท่องเที่ยวซึ่งมีคุณภาพที่มีความต้องการเข้ามา

ท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2537) ที่กล่าวว่า ควรส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากยิ่งขึ้นและเดินทางกระจายในแต่ละแห่ง และควรสร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศ กระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มสมดุลการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้นและเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ มีความสอดคล้องกับการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ซึ่งได้ข้อสรุปจากการประชุม Earth Summit เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งประชุมได้มุ่งเน้นสู่ประเด็นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้เกิดกระแสของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 ประการ ดังนี้

1. กระแสความต้องการให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลก เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น ไปจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยว ให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผล ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

สอดคล้องกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ที่นำมาประกอบการพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และรูปแบบการจัดการกล่าว คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

การจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมตลอดจนถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดจนกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยในที่สุด แล้วก็สามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งท้องถิ่นในที่นี่จะเริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวให้ครบทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนท้องถิ่นมีจิตสำนึก ห่วงแทนในพื้นที่ โดยให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามาจัดการดูแล รักษา และใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากพื้นที่อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม บนพื้นฐานที่ว่า ประชาชนท้องถิ่นจะช่วยกันจัดการดูแล และรักษาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างดี

2. เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรมีการจัดอบรมให้แก่ประชาชนท้องถิ่นเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสอดแทรกเนื้อหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการช่วยกันดูแล และรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องว่า ประชาชนท้องถิ่นเหล่านี้ นำความรู้ที่ได้รับจากฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติ ตามแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หรือไม่ ถ้าหากพบว่าไม่ปฏิบัติตามแนวทางนั้น เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรหาวิธีการกระตุ้นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่

3. ควรมีการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่โครงการฯ ให้มีความชำนาญในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยเป็นความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติของตน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทางการท่องเที่ยวและเกิดทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว พร้อมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว

4. หน่วยงานราชการควรมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนท้องถิ่นที่สนใจในอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คนเหล่านี้ได้มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรมัคคุเทศก์อย่างแท้จริง เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างชำนาญ และมีเทคนิคของการให้ความรู้ด้านนิเวศได้อย่างถูกต้อง

5. ควรศึกษาถึงรูปแบบกระบวนการการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาเป็นข้อเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค วิธีการแก้ไขและนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

การศึกษารั้งนี้เน้นเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง ทำให้ผลการศึกษาที่ได้อาจอยู่ในขอบเขตจำกัดทางด้านปัจจัยที่ศึกษา ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะต่อการทำศึกษารั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อให้เกิดองค์การในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีความรัก สามัคคี เรียนรู้ร่วมกันและคิดค้นวิธีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผ่านกระบวนการ AIC ซึ่งเป็นเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมด เข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการดำเนินการเป็นเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการดำเนินการที่ให้ผล 3 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นที่ 1 A (Appreciation) คือ การทำให้ทุกคนยอมรับ และชื่นชมคนอื่น โดยไม่รู้สึกรังหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ ในกระบวนการนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกัน ประเด็นที่ 2 (Influence) คือการใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีมาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ที่จะบรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่มาประชุมได้อย่างดีที่สุด ประเด็นที่ 3 C (Control) คือ สร้างความรู้สึกว่าผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสควบคุม

การดำเนินการทั้งกระบวนการและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการฯ การนำเอาวิธีการที่สำคัญนั้นมาปฏิบัติกันอย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการ มีเป้าหมายอย่างไร และใครจะเป็นคนทำเป็นต้น แล้วนำมาถอดบทเรียนเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

2. ควรมีการศึกษาด้านการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดด้วย

3. เนื่องจากโครงการฯนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ดังนั้นควรมีการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของโครงการฯ เป็นระยะให้ครบทุกขั้นตอน เพื่อศึกษาว่าโครงการฯมีการเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบด้านใดบ้างหรือไม่อย่างไร

4. ควรได้มีการศึกษาวิจัยรูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในทำนองเดียวกันนี้กับพื้นที่แห่งอื่นๆ ซึ่งมีความแตกต่างในด้านพื้นที่ชุมชน เพื่อจะได้นำความแตกต่าง ข้อเปรียบเทียบ องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินงานสำหรับค้นหารูปแบบใหม่ ของกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป